

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO

IZBA KARNA

Zbiór urzędowy
tłoczony z polecenia
Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego

5

2024

**ZBIÓR URZĘDOWY
TŁO CZONY Z POLECENIA
PIERWSZEGO PREZESA SĄDU NAJWYŻSZEGO**

5

2024

Opracowane do druku
przez Kolegium Redakcyjne Izby Karnej Sądu Najwyższego

Treść:

I. Zbiór orzeczeń	str.	1
II. Skorowidz artykułowy	str.	67
III. Skorowidz przedmiotowy	str.	68
IV. Wykaz orzeczeń	str.	71

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
www.wolterskluwer.pl
czasopisma@wolterskluwer.pl
nr infolinii 801 044 545, prenumerata@wolterskluwer.pl

Skład i łamanie: Master, Łódź

Nakład: 850 egz.

ISSN 2545-2436

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO IZBA KARNA

Rok 2024 – Numer 5

I

25

UCHWAŁA SKŁADU SIEDMIU SĘDZIÓW Z DNIA 17 STYCZNIA 2024 R., I KZP 6/23

Żądanie ponownego przesłuchania w charakterze świadka małoletniego pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a § 1 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 14 sierpnia 2023 r.), złożone przez oskarżonego, który w czasie jego pierwszego przesłuchania nie miał obrońcy, stanowiło podstawę obligatoryjnego przeprowadzenia żądanej czynności procesowej, chyba że – z uwagi na stan psychiczny świadka – dowodu tego nie dało się przeprowadzić, albo zachodziły wyjątkowe, szczególnie uzasadnione okoliczności, z których wynikało, że przeprowadzenie powtórnego przesłuchania prowadziłoby do istotnych lub trwałych zaburzeń stanu psychicznego małoletniego pokrzywdzonego.

Przewodniczący: Prezes SN Z. Kapiński.

Sędziowie SN: M. Bednarek (sprawozdawca), P. Kołodziejcki,

M. Motuk, A. Roch, R. Witkowski, I. Zgoliński.

Prokurator del. do Prokuratury Krajowej: K. Urgacz.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 17 stycznia 2024 r., przedstawionego na podstawie art. 82 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm.) wniosku Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby

Karnej o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa – następującego zagadnienia prawnego:

„Czy żądanie ponownego przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego, o jakim mowa w art. 185a § 1 k.p.k., złożone przez oskarżonego, który w czasie pierwszego przesłuchania takiego świadka nie miał obrońcy, stanowi zwykły wniosek dowodowy, który powinien być oceniony przez sąd przez pryzmat art. 170 § 1 k.p.k., czy też stanowi ono podstawę obligatoryjnego przeprowadzenia czynności przesłuchania takiego świadka?”,

podjął uchwałę jak wyżej.

Uzasadnienie

I. Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Karnej wystąpił, na podstawie art. 83 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2021 r., poz. 154), w związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie Sądu Najwyższego w wykładni prawa, z wnioskiem o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego przytoczonego wyżej zagadnienia prawnego. W uzasadnieniu Prezes Sądu Najwyższego wskazał, że rozbieżności te dotyczą kwestii wykładni zawartego w przepisie art. 185a § 1 k.p.k. pojęcia „żąda”. Według pierwszego poglądu fakt złożenia żądania o ponowne przesłuchanie małoletnich świadków w postępowaniu jurysdykcyjnym obliguje do przeprowadzenia tej czynności, nie uzależniając tego od uzyskania opinii biegłego z zakresu psychologii, co do wpływu przesłuchania na psychikę małoletniej osoby pokrzywdzonej. Stanowisko takie Sąd Najwyższy zajął w szeregu judykatach (por. obszernie wywody zawarte w uzasadnieniach wyroków Sądu Najwyższego: z dnia 1 lutego 2008 r., V KK 231/07, z dnia 24 listopada 2009 r., III KK 176/09, z dnia 11 maja 2012 r., IV KK 30/12, z dnia 22 stycznia 2009 r., V KK 216/08, z dnia 16 kwietnia 2015 r., V KK 4/15, i z dnia 14 kwietnia 2022 r., III KK 164/21; postanowień składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 lis-

topada 2010 r., I KZP 21/10, i postanowień z dnia 15 marca 2012 r., III KK 244/11, i z dnia 27 października 2015 r., II KK 112/15), podkreślając, że przewidziane w art. 185a § 1 *in fine* k.p.k. ponowne przesłuchanie pokrzywdzonego dziecka, o jakim mowa w tym przepisie, czyli z uwagi na ujawnienie się istotnych okoliczności wymagających dla ich wyjaśnienia takiego przesłuchania, lub gdy żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego, nie jest uzależnione od uprzedniego poznania opinii psychologa, co do możliwości uzyskania od dziecka określonych informacji oraz wpływu takiego przesłuchania na jego psychikę. W świetle tego stanowiska autor wniosku przytoczył wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2022 r., III KK 164/21, w którym podkreślono, że ustawodawca nie bez przyczyny użył w art. 185a § 1 k.p.k. zwrotu „żąda” – chodziło o szczególne podkreślenie znaczenia (ze względu na niepowtarzalność – co do zasady – czynności) udziału obrońcy w takim przesłuchaniu jako stanowiącego fundamentalną przesłankę rzetelnego procesu. To z kolei pozwalało przyjąć, że prawo do żądania przez oskarżonego ponownego przesłuchania pokrzywdzonego małoletniego, wtedy, gdy w czasie przesłuchania pierwotnego nie miał on obrońcy, ma charakter bezwzględny. Prawo do obrony jako fundament rzetelnego procesu nie może być traktowane jako wartość istotnie mniej znacząca wobec wartości, jaką jest dobro małoletniej osoby pokrzywdzonej.

Nawiązując do drugiego stanowiska Prezes Sądu Najwyższego wskazał, że dopuszcza ono możliwość osłabienia gwarancyjnego charakteru, w sferze prawa do obrony, uprawnienia oskarżonego do żądania ponownego przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych, jeśli w czasie pierwszego przesłuchania nie miał on obrońcy, gdy przemawia za tym dobro małoletniego pokrzywdzonego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 marca 2012 r., III KK 244/11, z dnia 7 maja 2013 r., III KK 380/12, z dnia 9 listopada 2016 r., V KK 273/16, czy z dnia 4 kwietnia 2018 r., III KK 362/17). W tym zakresie autor wniosku przytoczył poglądy, wedle których uznano, że żądanie oskarżonego, o którym mowa w art. 185a § 1 k.p.k. może być potraktowane jako zwykły wniosek dowodowy i nie rodzi po stronie organu procesowego obowiązku automa-

tycznego uwzględnienia tego żądania (por. postanowienie z dnia 21 kwietnia 2021 r., V KK 40/20).

W konkluzji Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Karnej podkreślił, że powstała rozbieżność, z uwagi na jej zakres i charakter, wymaga wystąpienia z wnioskiem w trybie art. 83 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm.; dalej jako – uSN). Jednocześnie, Prezes Sądu Najwyższego zaznaczył, że z dniem 15 sierpnia 2023 r. weszła w życie ustawa z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2023 r., poz. 289 ze zm.), która modyfikuje treść art. 185a § 1 k.p.k., zastępując dotychczas występujące w tym przepisie określenie „żąda tego oskarżony” zwrotem „w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego”. Podkreślił, że rozstrzygnięcie wskazanej w niniejszym wniosku rozbieżności, pomimo zmiany przepisów Kodeksu postępowania karnego, jest konieczne dla zapewnienia jednolitej praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego w zakresie spraw karnych, w których wniesiono kasację i w których czynności przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego dokonano pod rządami art. 185a k.p.k. w brzmieniu do dnia 14 sierpnia 2023 r., a następnie nie ponowiono tej czynności na żądanie oskarżonego.

II. Prokurator Prokuratury Krajowej w nadesłanym piśmie stwierdził, że wniosek Prezesa Sądu Najwyższego kierującego Izbą Karną spełnia warunki wskazane w art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym i wniósł o podjęcie uchwały następującej treści:

„Ponowne przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, o jakim mowa w art. 185a § 1 k.p.k., na – ustanowione jako szczególny środek realizacji prawa do obrony – żądanie oskarżonego, który w czasie pierwszego przesłuchania takiego świadka nie miał obrońcy, jest obligatoryjne, chyba że – z uwagi na stan psychiczny takiego świadka – dowodu tego nie da się przeprowadzić, albo zachodzą wyjątkowe, szczególnie uzasadnione okoliczności, z których wynika, że przeprowadzenie tej czynności będzie prowadziło do istotnych i trwałych zaburzeń stanu psychicznego małoletniej osoby pokrzywdzonej”.

W uzasadnieniu zajętego stanowiska, akcentując trafność poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 kwietnia 2022 r., III KK 164/21, zwrócił uwagę, że za akceptowalne i niesprzeczne z prawem (w procedurach podejmowanych na podstawie art. 185a k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 14 sierpnia 2023 r.) uznać należy funkcjonowanie – usprawiedliwionego humanitarnie, powiązanego z pogłębionym badaniem eksperckim i rodzajowo zbliżonego do przesłanki z pkt 4 § 1 art. 170 k.p.k. – uprawnienia sądu do odmowy przeprowadzenia czynności powtórnego przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego w sytuacji ustalenia realnego ryzyka wystąpienia, po jego stronie, istotnych i trwałych zaburzeń psychicznych.

III. Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów zważył, co następuje.

Na wstępie stwierdzić należy, że wniosek o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego ww. zagadnienia prawnego spełnia wymogi określone w art. 83 § 1 uSN, zgodnie z którym, jeżeli w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni przepisów prawa będących podstawą ich orzekania, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego lub Prezes Sądu Najwyższego może, w celu zapewnienia jednolitości orzecznictwa, przedstawić wniosek o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu w składzie 7 sędziów lub innym odpowiednim składzie.

Przedstawione zagadnienie powstało na tle odmiennej wykładni przepisu art. 185a § 1 k.p.k. w stanie prawnym obowiązującym przed dniem 15 sierpnia 2023 r., co zresztą podkreślił Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Karnej, jednak z uwagi na doniosłość praktyczną omawianej problematyki, jak i konieczność zapewnienia jednolitej praktyki orzeczniczej Sądu Najwyższego w zakresie spraw karnych, w których wniesiono kasację, a czynności przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego dokonano pod rządami art. 185a k.p.k. w brzmieniu do dnia 14 sierpnia 2023 r., zasadne było udzielenie odpowiedzi jak w uchwale.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że tzw. pytania abstrakcyjne są środkiem nadzoru judykacyjnego mającym na celu za-

pewnienie jednolitości orzecznictwa zarówno sądów powszechnych i wojskowych, jak i Sądu Najwyższego, a przedmiotem uchwały podejmowanej w tym trybie jest wyjaśnienie przepisów prawa, których wykładnia (a nie ich stosowanie) doprowadziła do rozbieżności w orzecznictwie. O „rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych lub Sądu Najwyższego” można zasadnie mówić dopiero wtedy, gdy wyraźnie ukształtują się odmienne linie orzecznictwa reprezentowane przez przynajmniej pewną grupę rozstrzygnięć zawierających argumentację, wspierających każdą z koncepcji (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2005 r., I KZP 33/04, R-OSNKW 2005, poz. 438; uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 17 grudnia 2008 r., I KZP 27/08, OSNKW 2009, z. 1, poz. 1, z dnia 28 marca 2012 r., I KZP 24/11, OSNKW 2012, z. 4, poz. 35, z dnia 29 października 2012 r., I KZP 15/12, OSNKW 2012, z. 11, poz. 111; postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r., I KZP 10/15, OSNKW 2015, z. 11, poz. 89; uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2018 r., I KZP 2/18, OSNKW 2018, z. 8, poz. 54; por. także w piśmiennictwie np. R. A. Stefański, *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Kraków 2001, s. 145).

O rozbieżności i potrzebie reakcji na nią można tu zatem mówić także wtedy, gdy jest to nawet tylko jedno orzeczenie, ale prezentujące całkowicie odmienną od dotychczas reprezentowanej w tym orzecznictwie, interpretację określonych przepisów, zwłaszcza gdy jest to interpretacja wadliwa, niewsparta należyłą argumentacją ani niewynikająca np. ze zmiany stanu prawnego. Dopuszczenie bowiem do funkcjonowania takiego orzeczenia Sądu Najwyższego grozi potencjalnie pojawieniem się podobnych interpretacji w orzecznictwie sądów powszechnych lub wojskowych, a obowiązek zapewnienia przez Sąd Najwyższy jednolitości tego orzecznictwa (art. 1 pkt 1 lit. a ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r.), to nie tylko reakcja na zaistniałe tam już rozbieżności w wykładni norm prawnych, ale także eliminowanie w ramach nadzoru judykacyjnego możliwości pojawienia się takich rozbieżności w oparciu o interpretacje zawarte w orzeczeniach Sądu Najwyższego. Istotne jest tu zatem, czy rzeczywiście określone orzeczenie Sądu Najwyższego za-